

Položil jsem na oblak svou duhu...

Josef Duben

2025

Položil jsem na oblak svou duhu...

Josef Duben

2025

První vydání. K dostání mailem přímo od autora, tedy ode mě: dubenjsf@gmail.com. Komu se knížka líbila, má volnou ruku ji poslat dál, tedy ji mohou takto obdržet i další čtenáři, „z druhé ruky“. A ke stažení je například také na www.zvirecizpravy.cz. a www.hoax.cz. Tato knížka je již má osmnáctá, desátá však, která vychází pouze v této „pdf“ podobě.

Místo motta

Zdá se mi, že duha, ten efemérní optický jev, je sice pro člověka připomínkou pomíjivosti, ale i příležitostí zažít krásu, přičemž vzpomínka na ni vyvolává na tváři úsměv a v mysli naději. Třeba naději, že svět nebude zahuben potopou. Tak to aspoň stojí v knize Genesis Starého zákona. Kdy totiž Hospodin Noemovi, ano, tomu s archou plnou příbuzných a všemožných zvířat, řekl: *„Ustanovuji s vámi smlouvu, že už nebude vyhlazeno všechno tvorstvo vodami potopy...”* A dál pak Mojžíš Hospodina cituje: *„Položil jsem na oblak svou duhu, aby byla znamením mezi mnou a zemí.”*

Při pozorování mnohých jevů a dějů v atmosféře lze pocítit až zamrazení, a někdy i dotek posvátna. Každé ráno východ slunce, často doprovázený červánky, jako dnes, které během několika desítek minut ztratí barvu a z oranžovočervené přikrývky se stane šedá duchna a hle, najednou je po optimismu. Slunce, Měsíc, zatmění částečné, úplné, hvězdy, občas kometa, padající hvězdy, či spíše meteority a meteory. A nakonec duha. Ta je však vždy vnímána jako dobré znamení. Často spatřena v podvečer, šikmé paprsky sluneční se na kapkách dobře lámou. Ano, prší-li a máme-li slunce v zádech, lze vidět duhu, tak zní známá poučka. A jak je krásné spatřit duhu na cestě, nebo i z okna...

Pozorovatel hledí z okna

Dlít v teple, v bezpečí, může být i poetické, třeba když se hledí do parku, jak se ve světle lampy pohybují v mírném vánku stíny větví. Přeběhne kočka a vzápětí zmizí v hlubokém stínu. Nezdálo se mi to? Je to podobné, jako když za dne spatřím přelétnout mezi stromy sojku. Na důkaz, že to nebyl přelud, ozve se z koruny borovice svým charakteristickým hlasem. Teď poslouchám z přehrávače Idana Raichela, izraelského muzikanta, zrovna zpívá o snu. Přivřu oči a vidím šedou kovovou kopuli chrámu Božího hrobu v Jeruzalémě, jak se zaleskla ve světle dorůstajícího Měsíce. Třetího dne se to stalo, v co se pořád leckomu nechce věřit. Ano, tehdy tam nebyl žádný křížácký kostel, natož pak nad ním vybudovaný dodnes stojící chrám, ale jen skalní hrob a v něm kamenná lavice pro tělo.

Co se odehrávalo v těchto končinách před více než třemi tisíci lety, před dvěma tisíci, před tisícem let, před sto lety? Co se odehrává dnes? Pořád to samé. Láska, nenávist, boj o moc, o svobodu politickou a o svobodu lidské duše. Hledání, nacházení, ztracení. Když si to pozorovatel, tedy já, uvědomí, uvědomím, najednou vidím současné dění v úplně jiném světle. Úplněk byl před týdnem, dnes Měsíc couvá, ani jej nevidím, je za mraky. Ale díky zkušenosti vím, že tam je, že ubývá, aby posléze ubyl úplně a opět začal tzv. dorůstat. Střídání ubývání a přibývání, růst a tak pořád znovu a znovu. Jak dlouho?

Idan Raichel zpívá: vím, nevím, hledám. Vítr se utiňuje, stíny se už nepohybují. Pozoruji hvězdy, ve městě nejsou tak moc zřetelné, dnes je spíš tuším...

Sice už moc nefouká, ale je zima, občasný chodec je pěkně zachumlaný v kabátě s kapucí staženou do čela. Sice to doložitelně nevím, ale docela dobře si dovedu představit, jak v zimě asi museli strádat naši blízcí příbuzní, ti ubozí, skoro holí, tedy spíš jen docela málo chlupatí Kromaňonci. V té zimě, se kterou podstatněji zarostlí Neandrtálci patrně neměli žádný velký problém a možná se našim příbuzným ještě smáli. Zato tygr šavlozubý či medvěd jeskynní, ti se jim nejspíš nesmáli, ti si na ně spíš brousili zuby. Ještě že se brzo začalo oteplovat!

Ano, přibývajícím teplo poněkud diluviálního *Homo sapiens* asi těšilo, a zdá se, že tepla bude přibývat i nadále. A tak je možné, že dnes tak adorované vlky nahradí drobnější šakali, i když ani s nimi to nejspíš nebude tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát. Ale hlasy šakalů, takové melodičtější a jemnější vytí, jsou uchu přece jen příjemnější než vytí vlčí. Rozhodně nezní tak výhrůžně. Pokud jde o skutečné či možné škody provázející změny klimatu, je již dnes zřejmé, že měnící se skladba živočichů či rostlin přináší a bude přinášet problémy, podobného typu, jako třeba už dnes se po Evropě šířící z Asie pocházející psík mývalovitý, kterému se říká také mývalovec kuní, všežeroucí plzák španělský, anebo různé druhy hmyzu, jako komár tygří či všelící paraziti...

Kterých živočichů bude s měnícím se počasím, s větším teplem, popřípadě s většími výkyvy ubývat a kterých přibývat, o tom se dá jen spekulovat. Z okna to opravdu posoudit nelze. A jak to bude s námi, s lidmi?

Kdo ví? Nevěděl by to asi ani Děd Vševěd. Nicméně věřím, že za nějakých sto, či tisíc let nějaký obdobný kouzelný dědeček přijde večer do své jeskyně v poušti, začichá a na svou manželku zavolá: „Čichám, čichám člověčinu, kohopak tu ženo máš?“ A její odpověď? To je tajenka v dějinné křížovce, která je někde ve hvězdách napsána, a Boží oko se mým snahám ji vylustit blahosklonně usmívá.

Tak dobrá, nechám toho, třeba bude nakonec všechno úplně jinak. Snad jen jedno je jisté, že ještě dlouho budeme my lidé v zimě rádi za každý stupeň plus a v létě zase za každý stupeň mínus. A vděční za občasný déšť v pozdním odpoledni a za znamení duhy.

Chodec hledí do okna

Zima, nu dobrá, je, ale není to zase tak hrozné. V létě si budu říkat, že ach, jak to bylo příjemné z té kosy přijít do tepla, a zatím to bude tak, že z vedra přijdu do menšího vedra. Ovšem, to je relativní. Copak si o tom myslí ten člověk, co stojí za záclonou a hledí na mě? Pokud myslí. Zdá se mi, že je myšlenkami úplně jinde. Ale ne, pokývl hlavou. Nu dobrá, zamávám mu, a on mi také pokyne. Tak to je, člověk si myslí, že ho nikdo nevidí, a hle, vidí. A že ho nikdo nevnímá, a hle, on vnímá. Kdo to je, nevím. Ani on neví, kdo jsem já. A možná se ptá... A možná si zpívá...

Halt, wer da?

Generál Laudon jede skrz vesnici.
Zde se mu líbí. Schön! Je v Rynoltici...
Tam v domě číslo tři odpočíval
a před vrátky strážný tiše zpíval:

Generál Laudon jede skrz vesnici...

Matka běží

Běžím domů, odvedla jsem holky do školy a školky a nyní hurá do práce. Ani nezvednu oči od země, zdá se mi, že něco padá a nerada bych měla mokré brýle. Ale, už mám na nich kapku, jé, a jak ta září. Malá duha. Ve škole mě bavila optika, ale jen dokud se nezačalo počítat. Příklady, to nebylo pro mne. Zato lom světla, barevné spektrum, čočky, to se mi líbilo. A vlastně se mi to líbí dodnes.

A už se těším, těšíme, na jaro, léto, na teplý déšť, i na tu duhu. Myslím, že nejčastěji jsme ji vídali z velkého okna nad parkem, když jsme bydleli v Karlíně.

Básník, malíř, jáhen...

Když zvednu zraky k rozsvěcujícím se oknům domů, a pak také k barevným oknům kostela, musím zaznamenat slova Jiřího...

...Dojem z deště, prudkého deště. A hned nato slunce. Z promočených plátěných bot při každém kroku jemné bublinky. Pohled vzhůru... ty barvy duhy. Červená, žlutá, zelená a modrá? Kdepak! Postupné přecházení jedné barvy do druhé. Tvoření odstínů nejprve oranžové, pak žlutozelené, tyrkysové mnoha modří, až po nejtmaší, která by mohla navázat na původní tmavě fialovou. Postupné přecházení, kdy se jedna barva ztrácí v druhé. Zanikání základního odstínu, které dává vzniknout tomu dalšímu, ještě krásnějšímu.

Spolu s první sadou temperových barev, které jsem v dětství dostal, si pamatuji radu: nikdy z tuby nepoužívej barvu samostatnou, ale vždy alespoň trochu smíšenou s ostatními! Myslím na to i při olejomalbě. Pravda, ikony se nemalují, ale „píší“. Stvoření člověka zní v Bibli řecky: katá tón eikón. Jako svůj obraz, svou ikonu.

Duha je obrazem naší pestrosti, prolínání i zanikání, abychom žasli nad pestrostí každého člověka. Nesu v sobě obraz duhy: vnímám vlivy předchozích generací a raduji se z toho, že můj přechod bude pestrý... Duha je krásná právě jen jako celek. I ve mně se prolínají barvy – zkušenosti z dětství i od těch, kteří už se mnou nejsou. Vše je ve vztahu a tvoří pestrost. Tak to chtěl Hospodin. Jak jsi se již zmínil, řekl po potopě: „Položil jsem na oblak svou duhu, aby byla znamením smlouvy mezi mnou a zemí...“ V Knize Genesis, v 9. kapitole.

Ve městě, mezi domy a zejména v úzkých uličkách je toto znamení těžko vidět. Podobně jako kostelní okna, ta jsou zvenčí tmavá, hnědočerná. Musím se odhodlat a vstoupit dovnitř. Do tajemství. Teprve pak jsem překvapen pestrostí skleněných vitráží a bohatstvím přechodů mnoha odstínů. Tajemství duhy, tajemství přechodů barevného spektra světla je obrazem naší rozmanitosti!

Jak to vidí sedlák

A já pozoruji, jak si na dvoře děti hrají, jak si s nimi hraje moje žena, ale nejraději pozoruji okolní dění z cesty, z té, kterou jdu, vlastně kterou jdeme společně. Zejména z cesty trochu starobylé, historické. Uvědomili jsme si to s tátou už před časem, a to nás navedlo opravovat oduševnělá znamení v krajině. Těch poškozených a ulámaných křížků co leckde bylo... A stačilo udělat docela málo, a krajina se začala podobat tomu, o čem mluvili a psali naši předkové, a co nyní potěší i lidi, kteří nejsou nějak extra anebo vůbec věřící. Dnes s přáteli budujeme naučné stezky, obnovujeme zapomenuté cesty, opravujeme křížky a kapličky, sázíme stromy, věšíme houpačky...

To všechno jsou taková místa v krajině, která ji činí srozumitelnou a blízkou člověku, tedy nejen nám, ale i příchozím. A to má efekt. Uvědomujeme si, že tyto aktivity už nestojí jen na nás, ale inspirují i další. Pomáhali jsme letos pořádat „Svatováclavskou potulku“ po starých cestách. I když

to byl první ročník, přišlo téměř tři sta lidí. Počítáme s tím, že tato „potulka“ povede příští rok zase jinudy, aby lidé mohli objevovat a sami se potulovat. Objevujeme podle starých map, kudy vedly pěšiny. Například najednou spatříme placatý kámen položený přes strouhu a podle mapy vidíme, že právě tudy vedla stezka.

Instalujeme na hezkých místech lavičky, jsou věnovány lidem, kteří se zde v místě nějak pozitivně projeví, ale časem se na ně zapomnělo. Na každé lavičce je jméno tohoto člověka a QR kód, z něhož si turista o něm může přečíst víc.

Víme, že nejsme sami, kdo takovéto věci podniká, a to mně i mé ženě dělá radost.

Kriminalistka

I já se dívám ráda, a to zejména z okna do zahrady. Nebo na moře. Jiné to je, když se snažím dívat do mysli prověřovaného, možná obviněného, posléze odsouzeného nebo osvobozeného. Sedí proti mně společně se svým právním zástupcem. Vnímám jeho pohled – snaží se působit klidně, ale jeho ruce se chvějí a pohledem uhýbá. Seznámila jsem ho s předmětem výsledku. Samozřejmě že ví, proč byl předvolán na naše oddělení hospodářské kriminality, ale tváří se, že je tu omylem a chce přesně vědět, co je mu kladeno za vinu. Z oznámení insolvenčního správce vyplývá zpronevěra firemních peněz v řádech desítek miliónů.

Přečtu mu nahlas poučení a čekám, zda využije svého práva nevypovídat. Snažím se být vždy klidná. Tomu jsem se naučila během dlouholeté praxe. Emoce z mojí strany vyšetřování nepomáhají. Jsem upřímně ráda, že v naší problematice jde hlavně o peníze. V případech násilných trestných činů to mají kolegové určitě o hodně složitější.

Většinou je již ale vyslýchaný dobře poučen svým právním zástupcem a nevypovídá. Někdy je to nakonec lepší, než když lže. Ano, má právo lhát, a já zase musím dokázat, že to tak není.

Ten dnešní se také rozhodl nevypovídat. Ví, že vyšetřování je teprve na začátku a tak bude čekat se svým právním zástupcem, jaké důkazy policie má.

Čekat ale budu i já. A budu na konci vědět?

Pozorovatel I.

Mám si dávat pozor? Sotva jsem se probudil, všiml jsem si, že žena už je vzhůru, a smála se na mě s otázkou na rtech:

- Nechystáš se dneska do řeznictví? Jestli ano, tak si dej pozor.

- Pozor?

- No, dnes je magický den. Tady jedna moudrá dáma píše (žena čte zprávy na mobilu), že 25. 2. 2025 je magické datum, kdy hrozí, či že je pravděpodobné, že se člověk náhle zamiluje. Že se zamiluješ!

- Tak to mi nehrozí, já jsem už zamilovaný a pěkně dlouho, ne?

- Já jen, že si vždycky tak prima popovídáš s řeznicí, tak...

Také se směju, ale radši půjdu pro něco od masa až zítra. Mám totiž tu řeznici opravdu docela rád. Je veselá a pěkně si popovídáme, například o kočkách a třeba, ale i houbách a tak vůbec. Přemýšlím o náklonnosti a lásce, často k sobě mají blízko. Přemýšlím o lásce k lidem, a říkám si, že to je v této souvislosti poněkud silné slovo, byť dobře míněné. Když mluvit o lásce, tak k někomu konkrétnímu, lidi lze mít víceméně rád, ale lásku, tu bych si rezervoval jen na někoho konkrétního. Lásky k Bohu, to je trochu jiná kategorie, spíš je možné si představit jeho lásku ke mně, a i se o ní čas od času moci přesvědčit. Opačně to je asi těžší, ale nakonec to také jde. Zcela stranou bych nechal lásku k lidu. To je jen dobrá výmluva či záminka pro ledajaké myslitele a duchovní otce všech možných -ismů. Nelze milovat někoho nekonkrétního, zato se dají báječně vymýšlet všelijaké zákony a předpisy „hlavně pro blaho lidu“.

- A existují magická data? Ptám se ženy na názor.

- Myslím, že existují hezká čísla, jako třeba letopočet 1212, kdy se každému vybaví Zlatá bula sicilská.

- Jo, tu vydal Fridrich II. A zmínil v ní dědičnost královského titulu pro Přemysla Otakara, že?

- No jistě, tvůj oblíbený císař, tehdy ještě král římský a sicilský, Fridrich Štaufský, italsky to zní lépe, Federico Sveva.

- Pro mě je nejmagičtější datum mého narození, na Bartolomějskou noc, čtyřicetátého srpna.

- Ha, tak odtud tvá občasná nesmiřitelnost!

- Radši se už k tomu nebudu hlásit... Jsou i jiná pěkná čísla a data, třeba 24.12. ano, Štědrý den, to je asi hezcí...

Z vyprávění zvěčnělého přítele malíře

Musím se přiznat, že jako studenta mě zaujala Volná myšlenka. Ale zakladatel Svatopluk Machar mi posléze přišel tak suchý a neživotný. A nejen on. Znal jsi ještě mou paní matku, ne? Vím, málo, ale jistě si dovedeš vybavit její životnost a šťávu, kterou zaujala mého otce. Jakápak volná myšlenka.

Za války jsem byl zavřený, pak Američany z lágru osvobozený, posléze bolševiky dušený. Stihl jsem dostudovat po roce 1945, začínal jsem figurami, ano, civilními, pak nějakými krajinkami. Skoro vždycky s vesnicí, vesnickým kostelem. Měl jsem rád takové vyklenutí, ale zároveň ukotvení. Cesta na půlnoční na Moravském Slovácku. Někdy zase něco mytologického.

Víš, vždy mi šlo o konkrétní věci. Má městská zákoutí měla úspěch, zejména v době konce komunismu. Byl to takový únik do snové, trochu idealizované minulosti. Každý z nás se musel vyrovnat s tou podivnou materialistickou realitou. Možná jistý zlom pro mě byla Apokalypsa svatého Jana. Jo, grafika. Chtěl jsem to uchopit jinak než Dürer, kterého jsem měl vždycky rád. Ale nechtěl jsem ji malovat jako něco neuchopitelného. To mohou možná ti, co se snaží malovat nekonečno, i když proč ne, výtvarně a nakonec i dekorativně to je jistě vděčné téma.

Mě zaujalo Zjevení svatého Jana... Vybavuješ si... zjevil se mi Syn člověka, v pravici držel sedm hvězd a z jeho úst vycházel ostrý meč dvojhrbitý. Anebo... ukázala se žena oděná sluncem, s měsícem pod nohama a s korunou dvanácti hvězd kolem hlavy, křičela v porodních bolestech, a útočila na ni šelma... Anebo jak se objevil trůn na nebi, na něm někdo, kdo byl na pohled jako jaspis a karneol; a kolem trůnu duha jako smaragdová. To namalovat, tedy vyrýt. Ono se to sice nezdá, ale Apokalypsa má dobrý konec.

Přece jen však poslední dobou o sobě dost pochybuji. Ale pochybovat je přece lidské, a pochopitelné, ne?

Pozorovatel II.

V duchu i nyní Bohdanovi odpovídám. Ano, pochybovat je lidské i logické, nebýt si jist, ale přitom toužit. Je to, myslím si, docela výstižně řečeno, vyklenutí, nadějně vzepětí a touha po ukotvení. Podobně jako duha. Duha je sice optický jev, který má reálný základ, zářící světlo, no dobře, okem spatřitelná část elektromagnetického záření, a pak ty kapky vody. A jen za určitých podmínek se objeví. To všechno lze vysledovat také v díle malíře, ale do jisté míry vlastně i u každého dalšího tvůrce. Člověk promítá na plátno své představy, zobrazení reality, snu. Ano, prostřednictvím ruky, štětce, barev... To je už jen technické upřesnění. I když to je umění.

Vzpomínám si na náš poslední hovor, než... Malíř se vrátil k pochybám, zda jeho práce měla smysl, zda nebyla nakonec marná. Řekl jsem mu tehdy, že si ani nedokáže představit, kolik lidí

svým malováním potěšil. To není dáno každému, ale ne každý tuto šanci využije. Potěšit někoho. A to je něco krásného, a navíc pravý opak pohoršení.

Ale i na mě před pár dny padlo, po jistých pochybnostech o smyslu konání, nejen obecně lidského, ale i mého, z ničeho nic sklíčidlo. Jak vidno, ne tak úplně z ničeho nic. Pěkné slovo sklíčidlo, ale na mě nepadla ona součástka sloužící k upínání vrtáku či šroubováku, na mě padlo cosi jako skleslost až zarmoucení. Možná proto mi naskočila asociace vrták - sklíčidlo. Do něj vložený vrták se totiž musí kličkou pěkně utáhnout, až je „sklíčený“.

A přesně tak jsem se dnes ráno probouzel. Jako vrták pěkně sklíčený, kterému se nějak nechce nic, natož číst či poslouchat prognózy klimatologů či politologů. Ach, do jakého světa se to dnes budím? Přišlo mi, že mnohem lépe je na tom i ta pilořitka velká (*Urocerus gigas*). Té se to vrtá, a jistě vůbec nezná problém se sklíčidlem!

Avšak když jsem se doprobral a rozhlédl se, uvědomil jsem si, že nejsem ani hmyz, ani stroj, který někdo zapne, vypne, utáhne, popřípadě donutí k otáčení jako onen vrták. Jsem přece tvor s víceméně svobodnou vůlí, nebudu si namlouvat, že zcela svobodnou, i když by se to mohlo na první pohled zdát. Však ani ten pták, volně se pohybující v povětří, není úplně svobodný. Brzdí jej, anebo pohání vítr, má své povinnosti, k mláďatům, ke své životní družce či druhovi, ano, pravda, které si svobodně vyvolil. Nebo jej k tomu dohnaly pudy? Začaly mi naskakovat a odvíjet se další a další asociace, až se mi na tváři náhle objevuje úsměv. Ale zde už raději skončím.

A po ranní kávě už je veseleji, zejména když na mě mrkne kočka, a pak se ladně zvedne a vyběhne mě k procházce. Kam, no přece k misce, kterou během noci tak hezky vyjedla, nebo k jejím dvířkům do zahrady. Nu, tak mi den pěkně začal.

A to je jeden z takových obyčejných receptů na sklíčenost. Potěší to také někoho?

Dívka z Barcelony

Jmenuji se Colomba a má přítelkyně Esperanza. Smáli jsme se tomu, colomba della pace, holubice míru a esperanza, naděje. Událo se to asi patnáct let před rokem 1990 v Madridu, kde jsme se potkali s klukem z Prahy, který říkal, že se jmenuje José. Přišlo nám legrační, když jsme si přeložili naše jména takovou dost školní angličtinou. Dove of peace a Hope. Jsme obě z Barcelony.

Setkali jsme se v Pradu, když jsme byly nadšené z El Greca. Stejně jako José. On obdivoval také Velásqueze a objevil zde Ribera, a našel Hieronyma Bosche. Do Barcelony se teprve chystal, těšil se na Antoni Gaudiho a na Picassovo museum. Řekli jsme mu, ať nezapomene Barrio Gótico. Katalánsky Barri Gòtic, jsme totiž Katalánky. Na to také přišla řeč, na autonomii, i na Basky. Pak jsme zašli společně na nějaké jídlo a na skleničku a řekli si, že bychom mohli někam vyrazit společně. My tu plánovaly s Esperanzou zůstat nějakých pár dní, a José chtěl ještě na jih, do Sevilly, Granady. Tak co do Escorialu? A víš, že je to kousek do Valle de los caídos? Údolí padlých, ptaly

jsme se na to. A tam je pohřbený El Caudillo, generál Franco. José totiž tvrdil, že Franca má rád, protože se mu podařilo zvítězit nad komunisty.

Všimla jsem si, že jsem se Josému líbila, jsem malá a černovlasá, na rozdíl od Esperanzy, která je velká, sošná a přizrzlá. Ale já jsem zasnoubená, tedy, byla jsem zasnoubená, a měla jsem se ten podzim vdávat. Ostatně k tomu došlo a jsme s Francescem dodnes spolu, no, je to pěkných pár let.

Na generála Franca jsme měli a máme názor podobný, i když situace těsně před válkou a pak i po válce byla zkreslována všemi zúčastněnými stranami a trpělo tolik lidí. Ale stabilita, kterou Franco v levici prosáklé Evropě několik desetiletí udržel, stála za to. Zejména z dnešního pohledu. Mám dojem, že do jisté míry už jsme to již tehdy všichni pocíťovali na vyhlídce pod ohromným křížem vztyčeným nad vstupem do podzemní katedrály, ano, ve které je El general pohřben.

Proč to píšu? Zavzpomínala jsem, když jsem doma v jednom šuplíku ve skřínce, na které stával telefon, pevná linka, našla pár mincí, peset s portrétem generálovým. José si je také schoval. Jestlipak je ještě má? Dával jim přednost před těmi s portrétem krále.

Ještě pro pořádek dodám, že Esperanza vystudovala práva, a i se tak živí, má dvě děti. Já se vdala a porodila jsem čtyři děti a dnes už mám na práci čas. Na takovou, která mě baví, dělám kustodku v Gaudiho domě v Güell parku.

Pozorovatel III.

Ano, jsem pozorovatel, ale i čtenář, a čas od času si myslím, že i docela bystrý vnímatel. Chvillemi mi například přijde, že před lety oceňovaný, pak zapomenutý Michel de Montaigne má co říci i dnešní době. Žil v šestnáctém století, kdy celý jeho život krušily Francii náboženské války. A dnes? Násilí, které je vidět všech stranách a také se tváří inspirované či podněcované náboženstvím. Stejně jako v jeho době pracují útočníci s PR, jen dnes o něco rafinovaněji, dokonaleji.

Dnes se totiž používají slova v opačném významu. To, co je malé, se považuje za velké, ve jménu milosrdenství se páchají zvěrstva, a svoboda jedněch znamená smrt druhých. Majetek je údajně v opovržení, ale opak je pravdou. Mít nebo nemít, to je poctivá otázka. Nicméně se právě s tímto Montaigne vyrovnává v eseji O domýšlivosti: „Jsem rád, že neznám počet svého jmění, neboť tak pocíťuji méně přesně svoji škodu.“ Přesný počet! To znamená počítat, vést si účetní knihy, a je známo, jak mohou být účetnictví a statistika dost ošidnými vědami či uměním.

Když jsme při přestavbě domu dělali kalkulaci, žena se tomu dost věnovala, a měla výsledek docela podložený fakty. Podíval jsem se na výpočet, zamyslel se a řekl, vynásob to dvěma a to bude reálné. Hodně jsme se posléze nasmáli. Ano, náklady i trvání byly opravdu téměř dvojnásobné. Počítal jsem totiž nikoli s chybou, ale s nepředvídatelnými náklady, které vyplynou z objevení dalších problémů, ze zdržení a dalších těžko vypočítatelných věcí. S těmi počítají jak dobří projektanti, tak i třeba úspěšní vojenští stratégové.

Hraje-li se s tzv. otevřeným hledím, je základem úspěchu pravda. Nic si nenamlouvat. Nelhat. Pak je možné se něčeho dobrat. Ovšem se lži je potřeba počítat. Jsou nauky či náboženství, které ve svých základních knihách počítají s tím, že smlouvy, zejména s lidmi, kteří nejsou „naši“, není třeba dodržovat. To je pak těžké. Podle Montaigna možná kdysi existoval pohled na pravdu a lež takový, jak zmiňuje a cituje jej, novopythagorejec Apollónios z Tyany, sto let př. Kr. Ten říká, že lhát mohou otroci, avšak svobodní lidé musejí říkat pravdu.

Ani se mi nechce říci, že dnešní lháři jsou otroci. Ale řeknu to a položím otázku: Čí anebo Čeho jsou otroky? Jenom té vlastní lži, nebo?

A pak je tu něco dnes nového. Nenávist, která, myslím, bývala dříve spíš průvodním jevem, se dnes mnohdy jeví hlavním motivem konání. Existuje-li Dobro a Zlo, a zdá se, že tomu tak opravdu je, to znamená Bůh a Dábel, pak je vše pochopitelnější. Vybavuji si, jak jeden kněz dostal otázku, jak to, že je tolik zla ve světě? Že má Satan takovou moc? A kněz odpověděl: Protože Satan ví, že má čas omezený, a toho ubývá, proto stupňuje své aktivity, aby na svou stranu získal co nejvíc duší. No a už jsme zase u Zjevení neboli Apokalypsy svatého Jana.

No dobrá, tak to zkusím z jiné strany a trochu lehčeji. Po těchto podvečerních úvahách se blížilo poledne následujícího dne. Asi jsem už měl hlad, a tak jsem se ženy zeptal, co že si dáme k obědu. Něco z masa? Opáčila: „Z masa a kostí?“ A tu mi vytanul na mysli titul knížky, který jsem někde zahlédl, tedy kuchařky, která měla podtitul Kuchařka pro dceru z masa a kostí, a tak to ženě říkám, i když vím, že má radši detektivky než kuchařky. Smála se: „A kdo je z masa a kostí? Ta kuchařka, dcera, nebo ty?“

Zamyslím se, zda to neměl být skrytý odsudek. Nene, vyložím si, je to skrytá lichotka! Člověk z masa a kostí, hm... Ten je jaksi skutečný, opravdový, a žádný měkkoň. I když se tím beztak myslí i to, že nemusí být zrovna ideál, že dělá i chyby, a právě proto je tak nějak sympaticky lidský. Nebo lidsky sympatický?

Ale někdy jako kdyby se opomíjelo, že člověk je obdařen duší. Tedy kromě toho těla, že? No a s takovouto jistou rozpolceností se u zvířat zdánlivě nepočítá. Za normální či hlavní se u zvířat považuje tělesná schránka, tedy fysis, přičemž psýché je opomíjena. Fysis tvoří maso, kosti, chrupavky, cévy, žíly, nervy. A psýché, duševní stránka či duše? Na jednu stranu se duše nedoceňuje, na druhou se přeceňuje. A u zvířat? Někdy se zvířata až polidšťují, no a u lidí tomu bývá naopak. Nevím, zda se dá říct, že se člověk animalizuje, ale, pravda, mnohdy se chová jako zvíře...

Pozoruji svoje zvíře, kočku, zrovna mi leží před klávesnicí, sice nemluví, ale já jí dobře rozumím, myslí si, ať už dám pokoj s těmi kostmi a masem. Pozoruji její lesknoucí se kožíšek, uši, oči, občas na mě mrkne. Podloží si tlapkou, kterou tvoří pěkné svaly a kosti, tu svou krásnou hlavičku. A ona, ještě než usne, takovým úsporným kočičím způsobem se mým úvahám lehce pousměje: Jo, z masa a kostí...

Inu, živý tvor, to nejsou jen kosti a maso, že? Nojo, a právě o tu duši jde.

O duši?

Ovšem duše, připadá mi, začíná být pojmem poněkud málo jasným, i když jde o pojem používaný pro jakousi nehmotnou, nicméně zásadní součást živé bytosti, zejména lidské, pravda, ale zřejmě ne jen lidské. V podstatě je duše něco podezřelého, co se nedá uchopit, dá se sice říci, že nějakým způsobem existuj, a za hlavní důkaz její existence lze považovat to, že v okamžiku smrti někam zmizí. Hle, konotace duše, dech, oduševnění, dech funguje, živý dýchá, neživý nedýchá.

Mám dojem, že se o existenci duše hovoří mnohem méně od rozšíření bezdušových pneumatik. Když mohou jezdit auta na bezdušovkách, proč by měli na duši brát ohled lidé, ne? Dá se hrnout životem bez. Nicméně stále ještě existují dosud srozumitelná rčení jako: chodí jako tělo bez duše, pracuje bezduše, někdo je dobrou duší společnosti. Zlou duší ne, to se neříká. V tom případě se o takovém řekne, že je to zlý duch až zloduch. Takto Zdeňka Nejedlého charakterizoval profesor Václav Černý, napsal, že to byl vskutku zlý duch české kultury.

Ať tak nebo tak, o duše jde. Zda dobře nebo bědně skončí. Sáhnuv do knihovny nacházím vedle knížky Kosti od Ivana Vyskočila brožovanou Kytici Karla Jaromíra Erbena. Vydání z roku 1943, koupeno v knihkupectví Jindřicha Levého, Tschaslau – Čáslav. V temné době vydané temné balady, ale s nadějí na konci. Jako třeba Svatební košile... Vybavuji si ze školy pár veršů, například dívčinou rouhavé přání.. *milého z ciziny mi vrať – aneb život můj náhle zkrat*. A když se svým nehodným milým, který si pro dívku přišel, kvapí tmou, provází je varování... *Psi houfem ve vsi zavyli, když ty pocestné zvěřili; a vyli, vyli divnou věc: žetě na blízku umrlec!*

No, nakonec to po všech těch dramatických peripetiích dopadne dobře. Zlý umrlec dívce nakonec, neuškodil, ač růženec jí vzal a zahodil, i křížek utrh a zahodil... Dívka se totiž včas vzpamatuje. Možná k tomu svým dílem přispěl i hlas vesnických či lesních zvířat... *A kulich hlásal pověsti, žetě na blízku neštěstí.*

Lze si tedy asi jen přát, aby lidská schopnost zaslechnout a vnímat hlasy či inspiraci k záchraně duše ,a leckdy i života pozemského. byla pěstována... Někdy to jde těžko.

Nemilosrdný Samaritán

Ken, ano, říkají mi doma Nemilosrdný Samaritán, a hned povím proč. Znamé je biblické podobenství o pocestném, který upadl mezi lotry, a ti jej okradli a nechali ležet polomrtvého u cesty z Jeruzaléma do Jericha. Pominuli jej chrámový sluha i kněz, až Samaritán jej ošetřil, na své náklady ubytoval v hostinci a pečoval o něj. Na otázku, kdo je jeho bližní odpověděli Kristu jeho posluchači, že ten, kdo mu prokázal milosrdenství.

Já jsem také šel starou stezkou přes Judskou poušť, ne že bych měl obavu z check pointů, my Samaritáni máme izraelské pasy, ale chtěl jsem si jít tak po svém a po staru. Poušť je poušť. Mezi suchými drolícími se svahy, které se trochu zazelenají a i vykvetou na jaře se vine skoro neznatelná stezka, po které občas v oblaku prachu zaburácí čtyřkolka. Někde se v úžlabí objeví trošku zeleně, jako ten skoro palouk, který je vidět tamhle shora ze silnice. A právě v takovém místě jsem ho

našel. Docela ještě kluk, tmavý, Arab? Byl špinavý, zaprášený, jak jinak, i já byl zaprášený a se světlým prachem v obočí a na řasách.

Něco mi ale bylo divné. My Samaritáni jsme ještě nedůvěřivější než Izraelci. Tenhle měl dobré boty, pevné kalhoty, seděl, spíš ležel, a na druhý pohled vidím, že má nohu tak divně zahnutou. Podvrtnutou? Zlomenou? První reakce byla pomoci mu, to je jasné. Ale něco se mi nezdálo. Pod docela obyčejnou košilí se rýsovala hlaveň. Byla to hlaveň? Okamžitě se pohnul a pozoroval mě. Usmál jsem se a ukázal na jeho nohu. V tu chvíli jsem si všiml, že batoh, který držel, je těžký a visí z něj něco. Dráty.

Sloužil jsem jako dobrovolník v IDF, a hned mi bylo jasné, o co jde. Jednat rychle. Jak? Ohnul jsem se, jako že mu chci narovnat poraněnou nohu. Vidím kámen. Pro Davida do praku by byl zbytečně velký, ale do ruky... Byl jsem rychlý, nestačil zareagovat. Z ruky mu vypadl telefon. Opatrně jsem jej uchopil a šel jsem kousek cesty, až jsem se dostal za kopeček, a zmáčknul jsem hovor. Co se stalo? No, co jsem čekal. Výbuch. Ale ta síla!

Když jsem to pak doma, u nás na hoře Gerizim vyprávěl knězi, rabíny nemáme, odpověděl: „Hle, jak nemilosrdný prokázal milosrdenství. Ale neber si to tak. Udělals dobře.“

Když tudy jedu autem, tedy po silnici, vždy přemýšlím, jestli nemám na vyhlídce zastavit a tuto příhodu vyprávět okouzleně zírajícím turistům. Zatím jsem to teda neudělal. Až teď.

Hlas: Plís, lívz víkl

Co to je za masabobštinu? Nevím proč, ale přišlo mi, že asi tak nějak bude na konci svých dnů vyzván každý smrtelník. Ano, takto: *Please leave the vehicle*. A před tím by samozřejmě zaznělo: *Terminus*.

A proč zrovna anglicky? Protože to je dnes, kdyby to bylo před nějakými třemi či čtyřmi sty lety, zaznělo by to třeba latinsky. Napadlo mě to vlastně jako docela výstižné vyjádření, zejména s tou českou konotací... vehikl. Už je, člověče, na čase opustit tělesnou schránku, čili ten s obtížemi se pohybující vehikl.

Jel jsem autobusem z kraje města na jednu ze stanic metra, kde měl konečnou, a po zastavení a následné české informaci, kterou jsem začten nevnímal, zaznělo to anglické... *Terminus*, konečná, a pak to *Please, leave the vehicle*. Přemýšlím od té doby o umění opustit a vystoupit do neznáma, skončit, rozloučit se. Definitivně. Loučí se odcházející? A jak je vyzván? A je? Kdoví?

Navštívil jsem kamaráda, když ležel na posteli, o které se druhý den ukázalo, že je smrtelná. A od něj jsem se dozvěděl, že uslyšel: *Andiamo*. Ano, italsky, sice by to šlo i latinsky, byl totiž knězem, takže by jistě dobře rozuměl *vade mecum*, pojď se mnou. A pak mi náš společný kamarád druhý den volal, a konstatoval... *vade in pace*, čili odešel v míru, či pokoji.

K té italštině, jak tak Pavel v Itálii jistý čas pobýval, měl pokdy i obdivovat nejen nádhery Říma, Luccy, Ravenny či Florencie, ale také kouzlo a taje jazyka. Když jsme se před drahnou dobou chystali na první italskou cestu, ptal se, zda počítám i s nepříjemnými situacemi, které je třeba řešit lingvisticky odpovídajícím způsobem. Na můj údiv dodal: „Musíš se umět v dané situaci ohradit a zvolat *Porco maladetto*!“ A ??? „No, to znamená: Prase zlořečené.“ Pravda je, že jsem tohoto dřevního úsloví k Pavlově lítosti nikdy nevyužil, nebylo důvodu, nicméně jsem si je již mnohokrát na něčí adresu zabručel. Je tak zvukomalebné.

Pravda, zažili jsme se společnými přáteli hodně vážných i veselých chvil a situací. A po mnoha milých a bohatých letech bylo ono rozloučení nakonec tak, jak řečeno, *vade in pace*. No a ono zvolání *Porco maladetto* mám pro toho, kdo se pokusil poslední dny života Pavlovi znepríjemnit.

A na to navazuje, myslím si, dost podstatně sen, který se mi včera zdál. Ocitl jsem se na jakési společenské akci, tedy spíš přátelském setkání, nevím, jak bych to lépe popsal. Ve snu, mám dojem, jde vždy o sdělení. Tak tedy všude byli přítomni Pavlovi přátelé, hodně jsem jich znal. Měl jsem s sebou fotografický aparát a měl jsem za to, že bych mohl účastníkům udělat radost, a že jim pak pošlu takové albičko. Když jsem vstoupil, Pavel mě přivítal s rozzářeným úsměvem, jinak se to popsat nedá. Byl veselý, jak jsem si ho pamatoval tak před dvaceti lety, i v tehdejší kondici, plný života a energie. Rozpřáhl ruce, tedy oba jsme rozpřáhli ruce, jako když se potkají staří přátelé, kteří se nějaký čas neviděli. A my jsme se opravdu pár let neviděli: „To jsem rád, že tě vidím, že se zase vidíme!“

V tu chvíli jsem se probudil a úplně jsem fyzicky cítil ten stisk, jak jsme se objali. Zase jsem se ponořil do spánku s předsevzetím – to nemůžeš zapomenout. Zase jsem viděl všechny ty další lidi, něco jsem fotil a najednou všechno začalo blednout, mizet. Jen dodám, že ten „maladetto“ mezi přítomnými nebyl. A já jsem si najednou uvědomil, že jsem nevyfotil Pavla. A i kdyby, foťák ze snu jsem po probuzení neměl.

Přítel na drátě

Hodně jsme už toho spolu probrali, ale také ještě leccos nestihli, tak si říkám, že je čas aspoň něco málo dohnat, a tak ti povím o hezkém zážitku. Ty jsi mi vyprávěl o setkání s ledňáčkem u moře, a když jsem viděl jeho fotky, musím také něco říci zase o mém setkání.

A Václav pokračuje: Seděl jsem na schůdkách k tůni nad bývalým splavem. Měl jsem nahozené dva pruty a pozoroval hladinu. Tu jsem zaslechl charakteristické písknutí. Ledňáček. Než jsem se nadál, přistál na špičce mého levého prutu. Je to obezřetný ptáček, ale jelikož schůdky jsou zakryty keřem zprava i zleva, všiml si mě, až když usedl. Upřel na mě to krásné černé lesklé bystré oko. Pohlédli jsme si do očí. Tedy já jemu do oka. Možná i pohnul hlavičkou, tak možná i do toho druhého. Bylo to tak rychlé, že mám z této chvíle jen tento dojem. Krása, pomíjivost. V ten moment se zvedl a byl pryč. To jsou chvíle, které lze zažít jednou za život, ale vzpomínka na ně vytrvá a vždy, když se mi vybaví, roztáhnou se mi ústa do úsměvu. No, aspoň si to myslím, jenže ty to nevidíš, protože si telefonujeme. Ale znáš mě.

A tak se dostáváme k dalšímu rozvíjení asociací. Že spatřit ledňáčku je možná srovnatelně krásný zážitek jako pozorovat duhu, i když ta, pravda, vydrží na obloze trochu déle. Duha, oblouk, ve slovanských jazycích prý oblouk dřevěný využívaný v postroji koní, předchůdce jha či chomoutu, anebo luk. To je podobné s hebrejštinou, kdy kešet znamená duhu i luk. Také v latině, kdy se upřesňuje *Arcus caelestis*, oblouk nebeský. A oblouk dešťový anglicky, rainbow, a tak dále.

A co pstruh duhový?, nahazuje jeden z nás. To ale není o tvaru, ale o barvách. Nicméně ani odborný latinský název to nereflektuje. Ťukám do vyhledávače a zjišťuji, že jej německý přírodovědec Walbaum v roce 1792 pojmenoval podle v době tření charakteristicky zahnuté čelisti či nosu jako háku *Oncorhynchus mikyss*, přičemž to mikyss pochází z jeho kamčatského pojmenování, kde jej viděl.

Inu, zde je otázka do sofistikovaného kvízu: Co mají společného ledňáček, pstruh, duha a Němec?

Venku zahřmí a zdá se, že se spustí déšť. Spustí, a tak Václavovi řeknu: Skoro si myslím, že by sis zasloužil čestný titul rainbowmaker, čili, kouzelník. Ano, podle různých přírodních národů to opravdu je v původním významu „pán deště“. Však přivolat za sucha déšť si žádá nějakého kouzlení.

Uvažování malířovo...

Žena odešla tak, jak do jeho život vstoupila, jen jaksi opozitně, a on to také vnímal rozpolceně. Když se poprvé viděli, byl okouzlený, a nyní, když odcházela? Jak by to řekl, kouzlo pominulo? Do jaké míry se na tom podílel on sám?

Po létech sám se sebou takto hovořil: Vnímal jsem to, no, jako zradu, jak jinak, když odešla s jiným. Druhý hlas: A to jsi se nesnažil s tím něco dělat? A On: Nesnažil. Ano, měl jsem dceru, měl jsem se možná snažit, ale bylo pozdě. Už byla rozhodnutá. Když mě opouštěla, už od pomyslných dveří zářila ven, na jiného.

Stále se sebou vedl podobné hovory, i když v jeho domácnosti málokdy nějaká žena chyběla. Ale nebylo jich zdaleka tak moc, aspoň ne tolik, kolik se myslívá, že malíře provázejí. Dvě, možná tři?

Nebo zase takhle: Někdy mám dojem, že bych mohl uvést příklad pro krycí vzpomínky, to je pojem známý z psychoanalýzy, pracoval s ním její zakladatel Sigmund Freud. Nejde ani tak o to vzpomenout si na nějakou konkrétní situaci, a tou se dojmout, ale vyvodit z ní vztah k nějaké současné frustraci, obsesi, se kterou se analyzovaný ne a ne vyrovnat a pokročit dál. No dobrá. A já jsem pokročil?

Jako ukázkový příklad Freud uvádí, asi pochopitelně bez dalších podrobností, nevinnou vzpomínku z dětství, kdy se mu spojil pocit slasti z dětských her na alpské louce poseté žlutými pampeliškami s touhou po jedné dívce ve žlutých šatech o řadu let později.

Podle mě Freud ve svém životopise trochu zastřeně naznačuje, jak psychoanalýza funguje a jak lze na základě vlastních vzpomínek nacházet kořeny současných problémů, bolestí, ale pozor, i radostí.

Pravda, ale se zpětným zpracováním toho, co bylo, pracují nejen lékaři duše, ale i těla. A také všemožní tvůrci, skladatelé, my malíři, literáti. Mám totiž také krycí vzpomínku... Proč jsem dal po létech své milé, ale nezávislé a trochu troufalé kočce, která nám nepozorovaně snědla vánoční cukroví, jméno Hyena? Jasně, někdy se tak tvářila, ale někoho mi připomínala? Je to normální?

Určitě, na základě psychoanalytické metody by se vysvětlení dalo najít. Ale myslím si, že se raději nebudu rozdírat.

Položím si řečnickou otázku, co by tomu řekla Hyena? No, co by, do hlavy mi nevidí, ale někdy mám dojem, že přece jen ano. Její případné odpovědi na podobné sofistikované dotazy bývají více než mnohoznačné. S velkou pravděpodobností by nešlo o retroaktivní fantazie, které tak jaksi symbolicky popisují současné dění; kočka totiž na takové mudrování nemá čas, na rozdíl ode mě. Možná, že ve chvílích svého častého odpočinku by však možná mohla zauvažovat zase o své krycí vzpomínce z kočičího dětství.

Snad právě díky příležitosti k takovému společnému „přemýšlení“ může kočka s člověkem navazovat velmi úzký, skoro bych řekl až přátelský vztah. To si pak přičichne ke štetci, přijde, přitulí se a natáhne tlapku, aby si mě přidržela a chvíle slastného pocitu bezpečí si prodloužila.

Ale i kočka odchází, nikoli však s pohledem rozzářeným, leč vědoucím a smířeným. A tak věřím, že odejdu i já.

V pondělí

Za ranního kuropění,
kdy kohouti noc v den mění,
Zahradník ve sluneční záři
se trochu tajuplně tváří...

Esperanza z Barcelony

Musela jsem se smát, jak vtipně a výstižně Colomba popsala náš dávný výlet do Madridu. Ano, Madrid je krásný, mám ho ráda, spíš zevnitř než zvenku. Možná to je ujetý, ale Prado je šíří a myslím i neobvyklostí svých sbírek, aspoň v Evropě soudím, nepřekonatelné. Ale Barcelona je Barcelona.

Mám kancelář, tedy máme kancelář, v centru, pro advokáta to je výhodné. Pro mě je úžasné na oběd vyrazit do uliček Barrio Gotico, nebo na Ramblas, nebo do podloubí na Gaudího první náměstí, které ve městě projektoval. A často i zajdu za Colombou do Güell parku, počkat, kdy to bylo, karamba, už to je před pěknými pár měsíci.

Karamba? No, to mám od otce. To je jeho oblíbené úsloví, i když ve Španělsku, natož v Katalánsku už ho neuslyšíš, leda tak od jeho vrstevníků, co mají rádi archaické výrazy.

A co že dělám? Po univerzitě jsem nastoupila jako koncipient do advokátní kanceláře a dnes jsem už partner. A mám specializaci, asi se budeš divit, dělám špinavou práci. Vidím, jak se směješ. Takhle jsem si to pojmenovala poté, co mě oslovila práce té anglické architektky a designérky Laury Jane Clark. Snad první její významnou prací totiž bylo rekonstruovat na bydlení opuštěné podzemní záchody v Casa Milá. Ano, v tom domě od Gaudího. Záchody byly z roku 1929, trochu je zrekonstruovali v osmdesátých letech a pár let po roce 2000 je Jane uviděla zpustlé a rozhodla se. Musela jít v té hnusařině dělníkům dokonce příkladem a sama vzít do ruky palici a další chlapské nástroje.

A já pracuji stejně. Nechodím okolo problému, žádné velké city, prostě se do něj pustím. A s tím nikdo moc nepočítá, lidé na hraně zákona si myslí, že budu mít nějaké skrupule. Nemám je. A ještě jedna inspirace od Jane Clark je čistota, udržitelná čistota. Občas si pustím na You Tube její čtyřminutovku The Kitchen Water Place.

Si, s Colombou si rády povídáme o dětech, to je jasné. Myslím, že se nám všechny povedly. Jen můj poslední, José, ten je pro mě trochu záhadou. Chvílemi hyperaktivní, chvílemi tak pomalý, že bych z něj vyrostla. Naštěstí se nerozhodl pro práva, studuje, už přes čáru, na Barcelonské univerzitě biologii a chce se nakonec věnovat chovu bource morušového. Tvrdí, že hedvábí má budoucnost. To se mi líbí. Dnešní svět potřebuje trochu jemnosti, že jo?

Elegantní žena

Když Klára přišla domů z kanceláře, potěšilo ji, že muž je již doma a otevřel okna, aby do bytu vstoupil chladnoucí podvečerní vánek z parku. Zaslechl zašustění jejích letních šatů a zvedl oči od knížky, aby ji přivítal. Všiml si veselí, které se jí zračilo v očích:

- Dnes se ti asi dařilo, že?

- No, dobré to bylo, ale povím ti, co mě rozveselilo, anebo spíš potěšilo.

- ???

- Cestou z oběda jsem se zastavila u výlohy, snad si vybavuješ ten jakýsi módní salon nad Strossmayerovým náměstím, a zadívala se na docela pěkné modely. Jedny šaty mě docela upoutaly. Možná to bylo na mě vidět, a proto si troufl mě oslovit takový docela úhledný chlapík.

A víš, co mi řekl? „Díváte se, jak vám to sluší?“ A než jsem stačila odpovědět, dodal: „Řeknu vám, že vám to sluší. A moc, opravdu.“ Oba jsme se rozesmáli a vydali se každý svou cestou. Ještě řekl, že jemu to můžu věřit, že má nové čočky, jde zrovna z kontroly od očního, a opravdu vidí dobře.

- No, a má, Kláro, pravdu. A uvědom si, že ty, já a evidentně i ten muž to považujeme za přirozené a i zdvořilé oslovit cizí ženu jen tak, aby jí udělal radost, a nic víc. Ale to mimo Evropu není vůbec obvyklé. Dovedeš si představit, že by takto někdo cizí oslovil za rovnoprávnost žen bojující Američanku? Natož pak muslimku?

- Ne, a navíc, jak by mohl vědět, že to nějaké zakuklené dámě sluší?

- Ono někoho jen tak oslovit, natož se na něj usmát, či se dokonce jen tak smát, to může být podezřelé. Pro každou totalitu či diktaturu je charakteristická absence smyslu pro humor i pro absurditu. Co když se dotýčný jen tak nasměje, ale vysmívá se? Mně? Nám?

- Tak tak. Ovšem pozor, takový úsměv může být předstíraný, jako taktika, jak získat sympatie. Do jisté míry se dá opravdový úsměv poznat podle očí. Ale ani na to se nedá vždy spolehnout. Jsou i

cvičení mistři, kteří hledí všem do očí tak upřímně, že zabodují i s nacvičeným úsměvem... Kam jsme se to od toho hezkého setkání na ulici dostali?

- Možná to jen dokazuje, že je sice dobré mluvit, ale není marné i zmlknout a uvědomit si, že je dost podstatný rozdíl mezi úsměvem a smíchem. Ano, úsměv je tichý.

Pozorovatel s novými očima

Tak si říkám, jak je leckdy těžké se na okolní dění i vlastní život podívat nově. Proto se mluvím o odstupu, o růžových brýlích, o slepotě. V očích to nebude, ale příměr je to názorný. Odstup, zmlknutí, počítání do deseti, popřípadě do sta, to je asi výstižnější.

A tak jsem se šel přesvědčit o tichu a sluchu. Po západu slunce ticho moc v přírodě není, a je to dobře. Zpěv ptáků v podvečerním zklidnění je takové přání dobré noci. Šel jsem tam, kde dávají dobrou noc slavíci. Počátkem května dávají. Dávali i dnes. Cestou zpět, ještě plné uši jejich charakteristického zpěvu, jsem potkal sportovního chodce. Povídám: „Slyšel jste pod strání slavíky?“ Zrovna sledoval na chytrých hodinkách, jak je na tom s počtem kroků či spálenými kaloriemi, vzhledl udiveně a odvětil: „Cože? Ne.“ A rázným krokem mi zmizel za zatáčkou. Inu, mít uši, neznamená slyšet.

Mít orgán zraku, neznamená vidět, mít orgán sluchu neznamená slyšet. A mít mozek také automaticky neznamená myslet.

Když nyní ráno vyjdu do zahrady, nestačím se divit, co a jak s novými čočkami vidím. Nově. Těch odstínů. Mění se modři oblohy, těch odstínů zeleně. A podobně navečer, jak se modř oblohy mění do fialové šedi až šedého šera. Odstíny jsem samozřejmě viděl i „starými očima“, ale po jisté repasi jsou jaksí jasnější, a člověk si to lépe uvědomí. Není tomu tak i se sluchem? To zatím nevím. Bubínky se asi ještě nevyměňují. Ani o nové kovádlince, kladívku či hlemýždi jsem ještě neslyšel. Každopádně nyní lépe chápu žalm číslo 51, ve kterém je prosba.... Stvoř mi čisté srdce, Bože... To znamená srdce nezatížené, neumořené, schopné vnímat, cítit.

Stejně to je s dalšími smysly, třeba právě s očima, nejen vidět, ale uvidět. Se sluchem, nejen slyšet, ale i uslyšet. A to mě napadlo právě při poslechu slavíků a zejména pak cestě domů.

Asi to platí do jisté míry i pro další smysly, třeba pro hmat, nejen hmatat, ale i nahmatat. Hebkost trávy, hladkost kůže, měkkost polštáře. A tak zavírám oči a... fů, fů.

Když se probudím, napadne mě, jak je dobré všímát si podobně naladěných pozorovatelů. Příklad? Zrovna před pár dny jsem šel dolů z Letné, a za křižovatkou s Veverkovou vidím po levé straně mladou paní zálibně hledět do výlohy s jarními nebo už letními modely. Sleduje módní kousky nebo zrcadlení. A tak ji oslovím otázkou, zda se pozoruje, jak jí to sluší, a na její překvapený úsměv dodám, že ano, že to tedy mohu potvrdit. Zasmála se, myslím, že docela potěšeně, opravdu to byla

atraktivní osoba. A na rozdíl od pravidel silničního provozu jsme se míjeli vpravo, přestože jsme neodbočovali.

Zkrátka, stojí za to si všímat, čili nejen vidět, ale i uvidět, a něco z toho vyvodit. To ale se člověk už mění z pozorovatele na „vnímatele“.

Zamyšlení vnímatelevo

Poslední budou prvními, pronesl správce věže a zarachotil řetězem na železné bráně, aby nás vpustil na strmou cestu nahoru.

- Cinque euro á persona? povytáhl s úsměvem obočí
- Sì, certo.

Ze zvětralých zdí za rohovníkem převisle bujely keřiky kapar. Na vršku strážní věž, z jejíhož vrcholku bylo právě v tuto chvíli krásně vidět zapadající slunce nad zálivem a přístavem. Mizelo v moři. V tom moři, odkud mnohdy přicházelo nebezpečí. A také záchrana. I v minulém století. Germánské nebezpečí, anglosaská záchrana. Oboje znamenalo ničení. Nad městem byly zakopané německé protiletdecké baterie. Dnes již po tom všem prakticky není stopy. S výjimkou železničního tunelu pod městem, který pokračoval do protějšího kopce, ale most mezi jedním a druhým ústím postrádá prostřední oblouk. Jestlipak v tom prázdném tunelu sídlí netopýři, stejně jako v opuštěné štolě v Srbsku u Berounky? A jestlipak také při vyrušení piští?

Právě nyní moře zlatým lehce rozčeřeným zrcadlením odpovídá na poslední pozdrav zapadajícímu slunci. A správce věže se usmívá pod rohovníkem: Ano, tohle je svatojánský chléb, tyhle lusky, z nich je karob. A dodává: Byli jste dnes posledními návštěvníky, ale prvními, kteří dnes odsud viděli západ slunce. I když vlastně současně i posledními, protože já tu už končím a zamykám. Buona sera.

Po roce

Po roce si vzpomenu na racka, který usedl na hradební zeď opodál a také hleděl do zapadajícího slunce. Přišlo mi, že je šťastný, tedy tak, jak je mu dáno. Mně bylo dáno dnes, probudil jsem se se zpěvem střízlíka. Tedy opravdu se zpěvem, nikoli zpěvem. Čili brzo, a sám od sebe, a jako každý den docela rád. A sotva jsem vyšel z domu, slyším a posléze vidím na větvi ještě spoře olistěného ořechu toho malého poněkud legračního opeřence, jak o sobě dává hlasitě vědět.

Proč legračního? No, aspoň mně tak připadá, protože výrazný ocásek má připojený k malému tělíčku pod úhlem devadesáti stupňů. I tenhle zpěvák jej tak měl, tudíž byl snadno identifikovatelný. Jsem vždycky rád, když se mi podaří přiřadit zpěv ke konkrétnímu zpěváčkovi. Ne vždy se mi to však podaří a trochu závidím Zdeňkovi Vermouzkovi, kamarádovi a šéfovi České společnosti ornitologické, že ten v tom má zcela jasno. A tak si po ránu říkám, jak asi střízlík, anebo třeba i kos, rehek, sýkora či konipas vnímají člověka. Jak vnímají mě? Jako součást prostředí, ve kterém žijí, na kterou je potřeba si dát pozor? Vždy? Někdy? Řekl bych, že spíše vždy, nicméně při delším blízkém soužití i tito ptáci trochu ztrácejí plachost. Nejlepším příkladem jsou kosi, kteří si zvykli ujídat kočkám granule z venkovní misky. A je-li vyjedená, dokonce kolem ní ostentativně pobíhají, ba i si na mě písknou, abych dosypal.

Budu se držet pozorování ptáků, byť i předpokládám, že i ostatní živočichové, savci zejména, uvažují podobně. Soudím, že žijí v takové milosrdné nevědomosti. Ta spočívá v tom, že je jim jaksi neuvědoměle dobře, tak dobře, jak jen je možné na tomto světě. Asi před měsícem, dvěma jsem se setkal s tím, že tématu nevědomosti, poznatelnosti a věcmi z toho vyplývajících se dotýká mimo jiné i italský spisovatel Claudio Magris v románu „Pro nedostatek důkazů“. Že člověk si žije, já dodám jako pták, dokud se nedozví, třeba na základě nějakého speciálního, zpravidla preventivního vyšetření, že je na čase stát se pacientem, čili že už to má „spočítané“, i když se třeba prozatím konec odkládá.

To pták je takového poznání ušetřen. A možná, že nejen pták, třeba i ten, kdo se rozhodne, že nechce nic vědět. Je však třeba si uvědomit, že kdo klade příliš mnoho otázek, by měl být schopen přijímat i příliš mnoho odpovědí. A jsem na to připraven? Na diagnózu, prognózu? Není na tom ten malý střízlík lépe? Aspoň v tomto ohledu. A tuší střízlík, že prostředí ve kterém žije, považují někteří lidé, jen za kulisy, a že skutečnost, ta pravá skutečnost, je někde jinde, venku, před divadlem?

Jméno střízlíka podle někoho může souviset s tím, jak si své teritorium střeží, anebo, podle mě, že je s to střízlivě nahlížet své místo v ptačí společnosti, a možná i v té lidské. A na základě tohoto, asi přece jen trochu neuvědomělého poznání, je mu do zpěvu. A já s ním souhlasím: čik, čik, tik, tik, ti ti ti, tí. A říkám si, že střízlík, racek i já víme, co to je být happy.

Alternativa

Střízlíka, racky, koně dobyvatelů krmené karobem, čili svatojánským chlebem, delfína anebo vodoměrku, ale i mnohé další živočichy, se kterými se setkám, беру jako samozřejmé souputníky člověka na Zemi. Všechny ty ptáky, ryby, savce i hmyz. Samozřejmě i člověka. Nemuselo tomu tak být, ale stalo se, a Stvořitel to viděl a pravil, že je to dobré.

Bude tomu tak napořád? Čas od času někdo naznačuje, že by lidstvo vlastním přičiněním mohlo poměrně snadno Zemi opustit, či ji vyklidit. Téměř před sto lety jeden způsob popsal například Ray Bradbury, a zdá se, že dnes takových vizionářů přibývá.

Katastrof v historii již bylo více, ale nikdy nebyla žádná totální, ani ona pověstná biblická potopa. I když, kdo ví? Každopádně nelze vyloučit, že má Stvořitel i alternativu „Bč“, tedy Bez člověka. Podle čeho tak soudím? Podle pokusu téměř laboratorního, který právě probíhá na naší zahradě. Všichni zde žijící živočichové vypadají, že žijí v souladu. Tedy většinou, ne vždy se všechno povede, že? Je to přece jen pokus... Kočka nežere ptáky, naopak je zálibně pozoruje a dohlíží například na kosí mladé, a přesto se jí ti ptáci i tak atavisticky, v tomto případě spíš poněkud anachronicky, stále bojí. V Ráji s tím byl problém, a proto zde není nic nikomu zapovězeno. Aspoň ne moc. Ale jak si pak vysvětlit občas nacházené tělní součásti... tu ještěrky, slepýše, tu myši? Inu... Třešeň uprostřed zahrady ojídá lidé, kosi i špačci. A hle, na každého se dostane.

Možná proto, že třešeň není stromem poznání, a navíc nikdo ze zúčastněných asi po něm moc nebaží. A i kdyby, chtělo by se hadovi každého svádět? Nebo takový Zlý neexistuje? Ba, existuje, a bývá usilovný, i když dobře ví, že jeho aktivity jsou dočasné a může vítězit jen na chvíli. Jenže moc dobře také ví, že nejučinnějším pomocníkem pro ovládnutí myslí je jednak zvědavost, jednak lenost. Zvědavost, ne zvidavost! A zlé myšlenky přicházejí s leností.

I leckterá zvířata se mohou oku člověka jevit jako zvědavá či líná. Však na to také leckdy doplatí... Jak by asi dopadla alternativa Bez člověka, tedy jen se zvířaty? Který ze živočichů vyskytujících se zde na zahradě by mohl být perspektivní, tedy z hlediska myšlení, a tudíž i možného snazšího svedení? Byl by to již zmíněný kos, kočka, či pod zemí se skrývající krtek?

Jsem pro kočku, ale i krtek se jeví být vážným kandidátem... jednak se moc neukazuje, takže se o něm téměř neví, pokud se zrovna nepyšní pyramidami. Jednak si v podzemí umí postavit hrady, tajné chodby i řádně vybavené zásobárny. Ale? Ale loví ze zálohy a o krtiny si kdekdo umaže nožky, pokud si je zrovna nezvrtne. Tak nevím.

Po nějaké době se pokouším pokus vyhodnotit. Tak jak tedy? Je alternativa bez lidí možná? Žádoucí? Proveditelná? To ano, ale stálo by to za to o tom vůbec uvažovat? Ptám se kočky, která se mnou občas na klávesnici také něco napíše, nebo na dosah podrímuje: „Líbil by se ti svět bez člověka? Beze mě?“ Udiveně vzhledne a řekne jemným hláskem: „Neee“.

Myslím, že i kos by s ní souhlasil. Však se také krmí z její venkovní misky, ne? A kdo asi tam ty granulky sype! Ale krtek? Tomu bych nejspíš nechyběl, tak na toho pozor! Ten by se bez člověka jistě obešel, a řeknu to rovnou, bez člověka by mu bylo zcela jistě lépe.

Domov...

Lišky mají doupata, budníček v pleteném hnízdě bydlí.
Člověk si myslí, že domov je tam, kde má postel a židli...

Jak vzniká legenda?

Co to je za otázku, pomyslí si pozorovatel, posluchač či vnímatel, prostě se něco uděje, něco takového, nad čím se zakrouť očíma či nevěřícně hlavou. První vyprávění je možná nesmělé, i první zápis bude zřejmě nesmělý, až po čase je objeven, oprášen a přepsán. Nejdříve ručně. Na papyru, pergamenu z oslí kůže, na papíru ve starém anebo novém sešitě. Může jít o zaznamenání toho, co někdo původně vyprávěl, a může jít i o něco dlouhého, co dokázal v paměti udržet snad jen slepý, někdo jako Homér. Anebo docela krátké ale hutné příběhy, proroctví a podobenství známé z Bible. Pak je pozoruhodné, že vlastně nemusí jít o legendy, ale o svědectví, která jsou, přestože opisovaná, stále stejná. Ano, několik tisíc let. Nebo jenom set let...

A pak vznikají na útržcích svědectví legendy poněkud apokryfní.

- Sem je možné zařadit legendu třech psech, pomyslel si pozorovatel:

Šloša klavim

Je to legenda o třech psech, byť to zní trochu jako zaklínadlo, ale není. Hebrejsky to znamená „tři psi“. Jenže ti psi, o které jde, nebyli žádní takoví, o kterých by se dalo jen tak říct, že žili, byli. Tihle tři psi totiž zřejmě opravdu žili, nebo možná dosud žijí, rozhodně aspoň ve vzpomínkách těch, kdož je spatřili o půlnoci v místech bývalého pražského Židovského Města. Byli to psi Alon, Baal a Cvi. Proč se jmenovali Dub, Pán a Jelen, to známo není, nebudu tedy popouštět uzdu fantazii, bohatě stačí to, co je víceméně ověřitelné.

V jedné nepublikované a dosud nenalezené povídce Gustava Meyrinka, kterou posléze rozšířil na známý román Golem, lze nalézt zmínku o tajuplných třech psech, kteří při nočních pochůzkách doprovázeli Golema, tohoto pověstmi opředeného služebníka Rabiho Löwa. Přes den údajně dleli v pěkném psinci v dnešní Maiselově ulici, a se svým pánem vycházeli ven jen za soumraku. Avšak poté, co se Golem odebral ke svému nedobrovolnému spánku neznámo kam, i když se říká, že snad na půdu některé ze synagog na Starém Městě, se ti psi dostali na svobodu.

A najednou jim už nikdo nepřipomínal, že mají hlídat Židovské Město, a tak se po zboření bran ghetta rozběhli po Praze. Údajně byli spatřeni na různých místech, na Starém Městě, na Hradčanech, Pohořelci, a jednou prý dokonce i v Ořechu. No a lidé z Malé Strany a Pohořelce, kam běhali nejčastěji, jim začali říkat Alík, Balík a Cvalík. Dosud se prý občas za noci objevují v okolí Uměleckoprůmyslového muzea a čmouchají okolo členité zdi, která ohraničuje starý židovský hřbitov.

Tito psi by se skoro mohli stát národními symboly, nebo aspoň maskoty, mají dohromady tři ocasy, což je víc, než má český lev, a navíc, na rozdíl od něj jimi dovedou vrtět pěkně vesele. A zdá se, že možná i lépe odrážejí nynější etnikum žijící v České kotlině: Alík je dobrosrdečný a úslužný, Balík pohodlný, ale moc nepřemýšlí, no a Cvalík sice přemýšlet dovede, ale když to nemusí být, tak si raději pohoví.

A asi i proto jsou psi podobných vlastností v Čechách docela oblíbení. Ovšem pozor na psy neveselé a frustrované, ti mohou být nebezpeční, podobně jako jejich lidé.

Nebudete-li jako děti....

Šeptám, zaklínám a tkám jako pavoučí síť
čísla achad, štájim, šaloš: Ať neopustí tě
radost, víra a rozum a cit. Buď jako dítě!

O krávě se složeným slunečníkem

Tak a je to, prozradil jsem pointu na samém začátku. Hm, tak to bude muset být na konci jiná! A o co že jde? O to, že na obraze z roku 1946, který namaloval Marc Chagall, má kráva slunečník, tedy spíš poněkud koketní slunečníček, rozevřený. Avšak přítel David, inspirován mistrem Chagallem, namaloval krávu se slunečníčkem složeným. A ten obrázek mi věnoval. Je to dárek, kterého si velice vážím. Máme totiž oba Chagalla rádi a navíc nám připomíná velkou výstavu jeho grafik v polovině sedmdesátých let minulého století v Albertinu v Drážďanech, což byl úplně nečekaný jasný paprsek světla v tehdejší normalizační šedi. Chagall v Drážďanech v sedmdesátých letech dvacátého století?

Na originálním obraze, ale ani na Davidově uctivém pastiši, není snadné vidět v krávě krávu, neboť hlava ani rohy, ani ocas či končetiny nejsou typicky kravské. Ale budiž. Pro malíře nebylo až tak podstatné, o jaké zvíře přesně jde, vždyť je to zvíře snové. Říkám ženě: „Jen to telátko, které se těší na mléko, je zcela reálné.“

Dočkám se otázky, proč si myslím, že je telátko reálné, mohl by to být přece dost dobře třeba pejsek... Zamyslím se a odpovím: „No, no, protože se chová jako telátko.“ A s tím je již zřejmě spokojena.

Zato nevěsta v závoji z kravského ocasu, ta je jako ze snu, a kytice bílých květů, kterou to bájně zvíře nese na zádech, také působí spíš jako sen. Slunce září, ale zdá se, že už je chvíli po poledni. A Chagallův kohout, který to všechno pozoruje, vypadá v Davidově pojetí spíš jako dětská hračka, jakási kachnička, no a slunečník, no ano, ten je složený.

Má smysl vykládat snový obraz, ať už Chagallův či Davidův? Asi ne, bylo by to podobné jako snaha rozebírat sen, který neskončil, nebo vykládat život, či životaběh, dokud není uzavřený. Než kráva nebo člověk dorazí do cíle. Takže za života vlastně všechno probíhá tak trochu jako sen, a pokud je to sen radostný, ve kterém tančí onen čtvernožec na obraze, je čáka, že i jeho výklad či výsledek bude útěšný. A jak vyložit ten složený slunečník? Možná jako náznak, že už je po poledni a den se pomalu chýlí k večeru.

Je ráno, a zatímco jsem pil kávu...

Větrník četl večerník a potkal krávu,
měla slunečník... a žrala trávu.
Rozevřela jej... a byla v tahu.

Ostatně můj otec...

Možná mě ovlivnil otec, který často svoje povídání uvedl zcela zbytečným, a jak se posléze ukázalo i realitu relativizujícím slůvkem „zkrátka“. Pravda, jsou věci, které je třeba vzít více zeširoka. Ale když se tak zamyslím, není jich tolik. Jako vnímatel si možní už víc než pozorovatel uvědomuji souvislosti. A třeba právě i snahu vyjádřit se stručně, vzít to zkrátka.

Právě na to narazil, aspoň já jsem si to asi poprvé uvědomil, můj otec, když chtěl zkrátka vypointovat příběh z jednoho večera: Večerní cesta autem ku Praze. Za zatáčkou přejetí zajíc. V reflektorech se zdálo, že ne zcela. Otec vystoupil, a jako lékárník obeznámený s projevy života a smrti konstatoval smrt. Ach, a není to škoda ho tu nechat? Byl ještě teplý. Šup s ním do kufru. Doma podle pokynů babičky (tedy jeho tchyně) zajíce vyvrhl a stáhl. Babička jej naložila a zajíc byl k nedělnímu obědu. To jsme si pochutnali!

Tak tohle bylo zkrátka. Ovšem když to otec vyprávěl známému lékaři, který byl u nás na návštěvě, začal: Byla už tma, zdrželi jsme se na zahradě a jak vyjíždíme z Okoře tou zatáčkou nad rybníkem, to znáte, že, víte, kde to je... A tak to šlo pořád dál. Pan doktor byl trpělivý posluchač, ale nakonec se neudržel: „A nešlo by to stručněji? Přejeli jsme zajíce, a to jsme si pochutnali.“ „Ale kdepak,“ ohradil se otec, „hned na začátku jsem říkal, že už tam ležel.“

A tak jsem si uvědomil, že přílišná rozvlácnost někdy zapříčiní, že posluchač (nebo i čtenář?) některé ze zásadních sdělení může pominout. Nebo se z toho pominout.

Být sám neznamená být sám

Být sám sebou neznamená cítit se opuštěný všemi, nebo se cítit ve světě jako ilegál, jak zpívá Manu Chao. I když... Pozorovatel se na moment stává posluchačem, pokouší se vcítit do jedince bez dokladů, který pro úřady neexistuje. Nemusí být Mano Negra clandestino, Peruano clandestino, Africano clandestino, ani nemusí kouřit... Marihuana ilegal. Stačí, když se octne sám v noci a pohlédne do tváře Úplňku, nebo za bezměsíčné noci pohlédne do hvězdného nebe.

Ano, svět je jeden velký Babylon (opět citace Manu Chao), kde jedinec, ač má nezbytné doklady své existence pro potřebu úřadů, si může připadat všemi opuštěn. A nepomohou žádné pasy, občanské průkazy papírové, plastové, ani uložené v chytrých telefonech. Když se člověk octne v lese na houbách, a nechá si „papíry“ doma nebo v autě, a ještě ke všemu zabloudí za hranice, nebo když plave v moři a vlna jej vyvrhne na břehu jiné země, najednou se vážně může stát ilegálem. Ještě ke všemu úplně osamělým.

Toužit po tom někam patřit, mít na to doklady a ještě k tomu sám něco vlastnit, není to vlastně marnost, nic než marnost? Z toho pohledu, že se ona biblická „marnost“, které použil Kazatel, dá přeložit i jako pomíjivost, dým či něco křehkého, tomu tak opravdu bude.

Smysl lidského usilování je, se zdá, být sám sebou. Čili přijmout sám sebe, smířit se sám se sebou. Ale neexistuje pouze jedna možnost, kterou zmiňuje zjednodušující a často zneužívané konstatování, zřejmě původně Longfellowovo, že není jiné možnosti, než aby člověk byl buď kovářinou nebo kladivem. Nemusí! Přijmout svůj úděl ale stejně není jednoduché. Asi to znamená spíš než být sám sebou, být smířený sám se sebou. A na to měl recept Benedikt XVI., že pouze člověk smířený s Bohem může být smířený a žít v souladu sám se sebou. Hm. Smířit se, znamená nic neskrývat, vše si přiznat a přijmout to. Nebo? Možná je pro začátek dobré smířit se s otcem svým, a pak už to může lépe jít i s Otcem nebeským.

Proč to tak podrobně probírat? Protože to je zásadní věc životní. Vybavuji si, jak jsem v jistých životních obdobích byl vůči otci velmi kritický a těšil jsem se, až bude záležet jen na mně, jak si já sám udělám to či ono. A hle, po létech více chápu jeho pohnutky, a posléze jeho smířlivost, jeho mlčení. V dětství mi stručně dovedl vysvětlit například i dnes dost složité seismická dění v zemské kůře. Probudil můj zájem o věci nadzemské, například o hvězdnou oblohu. Měl totiž něco, říkal jsem tomu hvězdobus, tedy mapu hvězdné oblohy, v podobě globusu, kde bylo možné si představit, jak nebeská tělesa mění svou polohu v závislosti na ročních obdobích. Pravda, tělesa nic moc neměnila, to Země se po elipsoidě pohybovala okolo Slunce, a ještě ke všemu se v zatáčkách nakláněla, a tím se měnilo umístění nebeských objektů, samozřejmě i podle ročních období, jak je Země blíže Slunci či dále od něj.

A tak jsem si uvědomil, že i centrem lidského uvažování, kroužení myšlenek je nějaký pomyslný střed. Láká člověka, aby jej poznal, a když se zdá, že je už už blízko, zase se vzdálí, aby příště, bude-li usilovný, se poznání přiblížil. Až na přechodu z dětství do dospělosti jsem si uvědomil, že to je Bůh, a jak léta ubíhají, tím se mi to jeví zřetelněji. Ovšem odstředivá síla oběžnice je stále patrná, je cítit, ale přitažlivost vítězí. Zkrátka... nejsem sám, nejsem ilegál....

Clandestino?

Das ist ein Nachtigall v křoví,
tak Měsíc v úplňku poví.
Ještě v esperantu: najtingalo,
to, aby se ti lépe spalo....

Spousta úvah je trochu na hraně...

To konstatoval zkoumatel. A dodal příklad... Poté, co se na několik kroků ode mě v trávě vztyčili dva hranostajové, jeden zapanáčkoval, aby vzápětí odšustil pryč, řekl jsem si, proč hranostaj? Takový divný název. A už se řetězily asociace, hermelín, královský hermelín, eremita, poustevník. Na počátku úvah byla malá plachá šelmička, z jejichž kůžiček se dělal hermelín, královský hermelín...

No, kdo by neznal aspoň jeden portrét nějakého krále v plášti zdobeném hermelínem. Tato kožešinka, známá jako královský hermelín, to jsou vlastně sešité kočky lasice hranostaje. Například v polštině se jmenuje podobně, gronostaj, zřejmě původně gorno-staj. A podle některých jazykovědců lze totiž právě zde hledat kořen českého pojmenování. Podle hranostajova charakteristického panáčkování, kdy se postaví na zadní, tak jaksi „hornostojí“, a tak se vztyčí i proti člověku, a rozhlíží se, aby vzápětí zmizel. Hranostaj před člověkem vážně dlouho nepostojí, hnedle uprchne.

Jiní jazykozpytci, například Jan Gebauer či Václav Machek se spokojili s konstatováním, že slovo hermelín pochází z němčiny, aniž by věnovali pozornost latinskému názvu hranostaje *Mustela erminea*. A není třeba toto „erminea“ odvozeno od latinského eremus či řeckého eremos, což znamená poušť či samota? Čili něco jako lasice samotářská. Nebo snad pouštní až poustevnická? A už jsem u poustevníka, tedy eremity.

Poustevníci bývali samotáři, kteří se usídlili kdesi v poušti. U nás pak někde v lese, ve skalách nebo skalních slujích, jako svatý Prokop, když tedy pouštěmi naše končiny neoplývají. Poustevník je zkrátka člověk opustivší lidskou komunitu, aby se věnoval meditaci a modlitbě někde v samotě. Ovšem existují i dnes! A nemusejí se nalézat zrovna někde v rozeklaných skalách.

Možná ani králové odění do hermelínových plášťů nechtěli dávat najevo jen bohatství a výlučnost, ale i jistou oddělenost či odloučenost od obyčejné lidské společnosti. Asi nejznámější je Rigaudův portrét Ludvíka XIV. z roku 1701, který je k vidění v Louvru. Král má přes ramena přehozený korunovační plášť, celý podšitý hermelínem.

Člověku možná vytane na mysli otázka, kolik tak za život spatřil eremitů, čili poustevníků, a kolik hranostajů. Obojí žijí víceméně skrytě, přičemž si zřejmě uvědomují jistou výlučnost a privilegium žít v odloučení, první v lese či skalách, druhí na jejich okraji či na stráni v blízkosti vod. Já jsem viděl například dva hranostaje, jak se proháněli v nízkém porostu na březích Červeného potoka...

Anebo je to s tím hermelínem a poustevníkem úplně jinak? Francouzština má pro hranostaje a hermelín stejné slovo: *ermine*. A podle Francouzů to zřejmě pochází z prapůvodního latinského pojmenování tohoto živočicha *Armenius mus*, čili arménská myš, prý podle toho, že Arménie byla jejich hojným výskytem pověstná.

A korunu těmto úvahám dal Pavel, který mi posléze zprostředkoval obsáhlý jazykový rozbor názvu hranostaj, který víceméně dává za pravdu úvahám předchozím, přičemž je v něm na jednom místě

citována latinská charakteristika tohoto zvířátka: foetorius ermine... čili nevonící. Spíš si myslím, že šlo o nedorozumění, neboť to hranostajova příbuzná kuna, ta po sobě zanechává „pachové stopy“.

Takže? A jestli vůbec celá ta úvaha o všech těch lasičkách, myších, kožešinkách, poustevnících a hranostajích není trochu na hraně...

Sen

Sen o českém a evropském ráji:
skřivan pje, skáču hranostaji,
...a z elektrického autodromu
běžím z poutě převesele domů...

V podvečer jsem viděl konec, řekl pozorovatel

A doplnil, že vlastně i začátek. Spatřil totiž v šikmých slunečních paprscích duhu. Zamyslel se, a co když je to jinak? Duha je totiž jev jaksí v prostoru neukotvený, zdánlivý a nezačínající ani nekončící, prostě duha je. A jak se jeví, či „je“ nad obzorem, není úplně stejně i pod obzorem? Vybavuji si, jak jsem jednou jel po D5 v mírném dešti k východu, tj. ku Praze. Jestlipak se mi podaří se k duze přiblížit? A vzpomněl jsem si na podobnou touhu, kterou jsem měl jako kluk kdysi ve vlaku. „Dojedeme až tam, že uvidíme, odkud vychází?“ Tak jsem se ptal tatínka. Usmál se a jen řekl: „Nedojedeme, uvidíš. Ale uvidíš, že ani nekončí.“

A dnes si říkám, že jsem už blízek podobnému úsměvu, když obdržím pošetilý dotaz. Chtít vidět počátek a konec? O počátku života i všeho dění jsou k dispozici jisté poznatky, vědecké, empirické, i spekulativní. Ale konec? Individuální? No dobrá. Ale je to opravdu konec? Není to nový začátek? Podle náboženského... život se nekončí, ale mění? V co se mění duha, v co se mění život?

To je otázek, na které snažila odpovídat například egyptská Kniha mrtvých, o vycházení z hmotného světa do Bezbřehé záře, ale i Kniha živých, neboli Evangelium. Pokud tedy někdo chce doopravdy odpověď znát. Možná duha pod obzorem pokračuje a uzavírá se v kruh? Anebo je lepším příkladem trojúhelník naznačující celistvost, trojjedinství Boží? Možná, možná, možná.

Přikláním se tomu, že duha, oblouk zdánlivě začínající, a při přiblížení se vzdalující a stejně zdánlivě končící, má znamenat ohrazení pohledu do budoucnosti, která stále uniká. A nakonec docela jednoduše má vymezit prostor, který lze pochopit či uchopit a také v něm žít. Vybavuji si, jak opáčil v jedné diskusi knihovník Herne malířce Olive Ashley, zda se někdy dívala z gotického oblouku. Píše o tom G. K. Chesterton v knize Návrat Dona Quijota. A Herne dodává: „A nepřipadala vám krajina za ním jako krásný ztracený ráj? Protože to byl náhle rámec pro obraz... Od něčeho vás odděloval a umožnil vám se na něco opravdu dívat. Kdy konečně lidé pochopí, že svět je okno, a ne nevýrazná nekonečnost?“

Pohled na svět ohraničený lomeným nebo oblým obloukem je snáze pochopitelný. O co tedy jde, o skepsi z neuchopitelnosti a rezignaci, anebo o snahu pochopit krásu a smysl?

Například pohled skrz duhu na blízký kopec, který se jmenuje hora, mi připomene pod ní umístěný křížek na kulatém sloupu, na němž je vytesáno: „Všeho do času, Pán Bůh na věky.“ Zase ten čas...

Proměna

Jak se asi změní larva, dejme tomu, v chrousta?
Dokonale, a snáze než čtenář Marcela Prousta.
Poznáš ho, až Hledání ztraceného času schroustá?

Zkratka kol. nemusí znamenat kolemjdoucí

Nicméně kolemjdoucí okolo Malostranského hřbitova najednou zarazí zvláštní sdělení, téměř protimluv: Revitalizace hřbitova. Nu dobrá, na zdejším starobylém hřbitově vedle Plzeňské se již dlouhá léta nepohřbívalo, a tak chátral, chátral, zarůstal břečťanem a upadal do zapomnění. Čas od času jej „objevil“ nějaký fotograf.

V poslední době byl hřbitov uklizen, leccos opraveno, čili byl úřední mluvou revitalizován. Oživen. Já bych si tedy představoval oživený hřbitov až na konci časů, kdy budou mrtví vzkříšeni z hrobů. Popřípadě odjinud, ze dna moří, apod. Revitalizování. No, on to není přesný pojem zřejmě. Vzkříšit je přece jen trochu něco jiného než oživit. Však to je i vidět na všech uskutečněných revitalizacích, domů, parků, ulic a ano, i hřbitovů. Revitalizovaný není nový, je to jakž tak opět oživený ten nedávno nebo dávno zemřelý. Vzkříšený však znamená zcela nový, jen s poznávacími znaky toho původního.

Toto je jen mé vysvětlení, hra se slovy, pojmy, skoro by to lákalo sklouznout k rozebírání pojmů revitalizovat a relativizovat. A dobrat se třeba toho, že lze revitalizaci či revitalizovaný subjekt či objekt relativizovat, že jde jen o zdání, a kdo ví, jak to je a bude. A bude mít oživení, popřípadě vzkříšení nějaké časově omezené trvání? Anebo to bude „na furt“? Bude to definitivní? A co z toho vyplývá. Možná je to atavismus, zabývat se věcmi zdánlivě překonanými a mnohokrát probranými? A přesto jsou podobné úvahy stále aktuální. Kolemjdoucí chvíli zatouží se o tyto úvahy s někým podělit. V tom případě, kdyby bylo kolemjdoucích více, dalo by se pro jejich kolektiv použít zkratky „kol.“. Takže by pod těmito úvahami byli napsáni autoři: Kolemjdoucí a kol.

Atavismus?

Hasta la vista, señor Atavista...
Kam doskočíte sounož z místa?
Já nikam, leč kočka se chystá...

Namalovat duhu

Při povídání s kamarádem Borisem, malířem, jenž má zálibu v přírodních motivech a především má rád krajinu, v níž se něco děje, přišla celkem logicky řeč i na duhu.

- Moc obrazů s pěknou duhou si ani nevybavuji.

- Máš pravdu, ono není lehké namalovat něco, co vlastně není. Taková duha, to jsou přece jen maličké kapky vody, které lámou světlo. Viděl jsem snad něco od Havráňka, a možná Dürer někde duhu má. Ale namalovat něco tak průzračného olejem, to jde obtížně. Snáze si to dovedu představit v akvarelu. Já duhu vnímám jako situaci, kdy přejdou mraky a rozsvítí se znovu slunce, jako jakési oznámení, že po každé bouři zas přichází něco osvěžujícího, mírumilovného a laskavého. V přírodě a i mezi lidmi. Mizí nepříjemné napětí a vzruch přejde do klidu a pokoje. Je to jakési vyšší sdělení, či utvrzení, že se zas můžeme těšit na barevný, veselý a vstřícný svět. Na naději. Také mám na toto téma obraz Bouře, je tedy bez duhy, ale s podobným sdělením, na jedné straně bouře doznívá a odchází, a z druhé strany se už vyjasňuje.

Mám duhu rád.

- Když jsem se tímhle tématem zabýval, narazil jsem na reprodukci obrazu Duha od George Innesse, amerického krajináře z konce devatenáctého století. Je to jen kousek duhy, ne plný oblouk, a je to moc pěkná ilustrace toho, co jsi říkal, jak bouře končí, vyjasňuje se, a zde jako symbol nastávajícího klidu leží v popředí přežvykující krávy.

- Tak vidíš. Ale s bouří, a možná i s duhou, čili zklidněním, je možné se setkat i v hudbě, třeba v Beethovenově Pastorální symfonii ve 4. a 5. větě nebo v Alpské symfonii od Richarda Strausse.

- No, a třeba také ve Vivaldiho Čtveru ročních období.

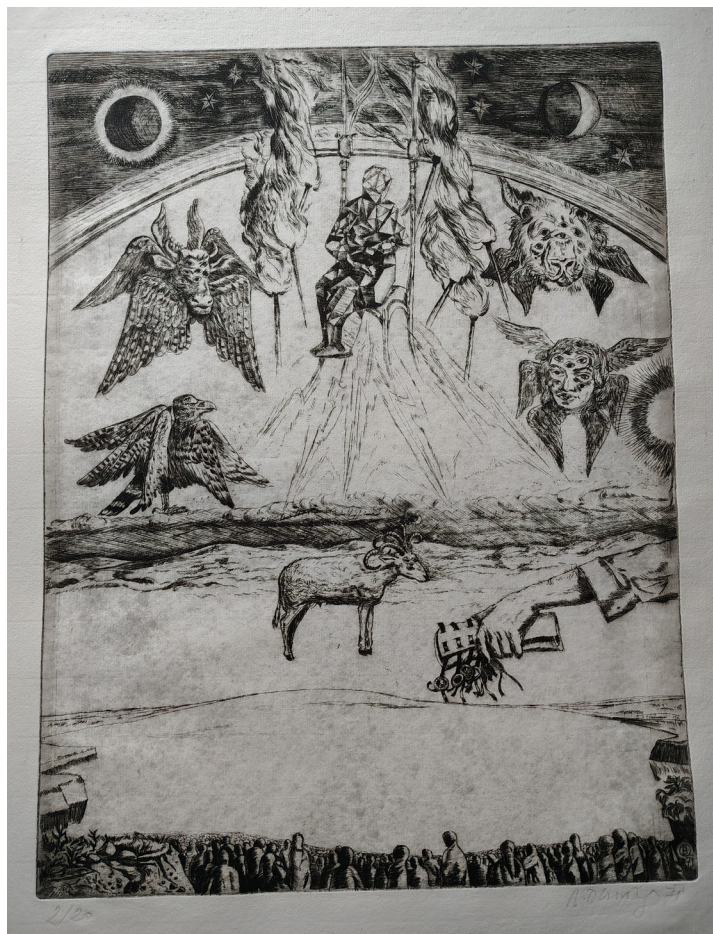
Čili duha je něco, co se dá popsat, či vyjádřit všelijak, a nejen štětcem, podmínkou je však tuto imaginaci přijmout a chtít dané znázornění pochopit, ne? Třeba v opakujícím se hravém houslovém motivu v Triové sonátě C dur a D dur Jeana Baptisty Pia? Třeba....

Anebo ještě jinak bez použití barvy...

Pár dní po rozhovoru o duze jsem si totiž vzpomněl, že vlastně znám i duhu znázorněnou na jednom grafickém listu.

Na tom z cyklu Apokalypsa, čili Zjevení svatého Jana, který před lety suchou jehlou vyryl malíř Bohdan Obrovský. Jde vlastně o ilustraci ke kapitole 4, veršů 2 a 3... „*a hle, trůn na nebi a na tom trůnu někdo, kdo byl na pohled jako jaspis a karneol; a kolem trůnu duha jako smaragdová...*“

Monochromatické světlo se láme hranolem na zelenou, čili viděl to apoštol Jan fyzikálně správně.

Zkrátka duha může mít různé podoby. Jako Boží znamení... Anebo připomenutí nenápadného rozhraní... mezi přítomností a budoucností.

Lotova žena:

To, že má být nějaké znamení?
A kdo ho nepřijme, že zkamení?

Na konci věků věřím nicméně,
že vzkříšení nepřeskočí ani mě!

Zkrátka...

A nyní je chvíle, kdy bych chtěl poděkovat všem čtenářům za trpělivost a všem mým blízkým, přátelům a kamarádům, kteří mě inspirovali a pomáhali připomínkami nebo odbornými radami a přispěním. Komu jsou některé texty povědomé, tak ten se nemýlí, některé nápady vyšly ve Zvířecích zprávách anebo v časopise Naše kočky či ve Světě psů.

Jestli se vám knížka zalíbila, pošlete ji přátelům a kamarádům. Kdyby z ní chtěl někdo něco citovat, proč ne, ale prosím uvést autora.

A pak mi třeba také můžete napsat na dubenjsf@gmail.com.

O duze ještě jednou...

Jedno brzké říjnové ráno někdo zazvonil u vrátek, žena byla rychlejší, šla otevřít. Za vrátky stál pán, přijel se podívat, kam může přistavit výsuvnou plošinu, ze které by bylo možné vyvložkovat komín. „Bydlí tady pan Duha?“, volal zvesela. Žena ho ujistila, že tu je správně, i když se jmenuji trochu jinak.

A já jsem začal přemýšlet, komu všemu jsem prozradil, že letošní knížka bude hodně o duze...

Položil jsem na oblak svou duhu...

Josef Duben

Foto na obálce a další ilustrační snímky v textu J. D.

Dopsáno v prvních dnech podzimu roku 2025
Náklad virtuální, tj. neomezený, vydání první

Jde o mou 18. knížku, přičemž 8 vyšlo papírově: Začnete Aprílem, O (ne)ctnostech, Zvíře polidšťuje, Zvíře má jiný čas, V půli cesty, 2113 Román(ek) z budoucnosti, Damani útočí? a Zvíře mluví tiše. Dalších 10 už tímto způsobem, jsou to tyto: Za sto let a jeden den, Věřím v kočku a život věčný, Hoax o konci světa, Čekání na vítr, Vytržené listy, Byl večer a bylo jitro, den pátý, Perspektiva, V bludišti, Largo a také lehce eccitante a nyní Položil jsem na oblak svou duhu...